

**Sovietskaja istoriko-pravovaja nauka. Očerki, stanovlenija i razvitija, vydal  
Ústav štátu a práva AV ZSSR, vydavatelstvo "Nauka", Moskva 1978, strán 352.**

V priebehu rokov od Veľkej októbrovej socialistickej revolúcie do súčasnosti, prešla sovietska historicko-právna veda zložitou, ale veľmi úspešnou cestou rozvoja. Práce z oblasti dejín štátu a práva majú i v terajšom období veľký ako vedecký, tak i praktický a výchovný význam. Skúsenosti z vytvorenia a vývinu prvého socialistickeho mnohonárodnostného štátu na svete a jeho právneho systému, skúsenosti z činnosti fungovania sovietskych štátnych orgánov, inštitúcií, sovietskej demokracie, právnych základov štátneho a spoločenského života národov ZSSR - to všetko má pre poznanie, aplikáciu poznatkov v súčasnosti, obrovský význam. Pomáhajú k rozpracovaniu vedeckých expertíz, doporučení i konkrétnych návrhov na ďalšie zlepšenie činnosti sovietskeho štátneho aparátu, k upevneniu socialistickej zákonnosti a právneho poriadku v súčasnej etape rozvoja socialistickeho spoločenstva na ceste ku komunizmu.

Na veľmi hodnotnej a obsahovo plnej monografii "Sovietska historicko-právna veda", sa podieľalo niekoľko autorov, pod redakčnou radou pozostávajúcou z D.A. Gajdukov, V.M. Kuricyna a S.L. Ronina.

Práca je rozdelená okrem úvodu do troch častí a deviatich kapitol. Úvod spracovali V.M. Kuricyn (zodpovedný redaktor) a S.L. Ronin, kapitolu I. - S.I. Štammová a S.L. Ronin, kapitolu II. S.I. Štammová a A.M. Davidovič, kapitolu III. A.M. Davidovič, kapitolu IV. S.L. Ronin, kapitolu V. G.I. Litvinova, kapitolu VI. V.M. Kuricyn a kapitoly VII. až IX. E.A. Skripilev.

Pred autorským kolektívom stála zložitá úloha výberu výsledkov prác z priebehu 60 rokov. Štúdium a výskum literatúry sa netýkali iba prác právnych historikov, ale i prác autorov historikov, ktoré sa priamo dotýkali histórie štátu a práva. išlo o autorov - akademikov B.D. Grekova, N.M. Družinina, I.I. Minca, B.A. Rybakova, L.V. Čerepnina, členov korešpondentov M.P. Kima, J.A. Poliakova, S.P. Trapeznikova, V.G. Truchanovského a mnohých doktorov historických vied.

I pri širokom zábere tém bádania a pri všetkých výsledkoch vedecko-výskumnej práce v oblasti dejín štátu a práva, zdôrazňujú sovietski vedci, že existuje ešte nemálo nevyriešených problémov. Jedným z nich je historiografický výskum. Táto kolektívna monografia je prvým výsledkom takéhoto bádania, a preto podľa vyjadrenia autorov nebolo možné objasniť všetky problémy spojené s procesom ustanovenia a vývoja sovietskej historicko-právnej vedy. Autori boli nútení použiť iba krátke analýzy pri zhodnocovaní najdôležitejších vedeckých prác a mohli poukázať iba na základné tendencie vývoja sovietskej vedy

o štáte a práve. Mimoriadnu pozornosť venovali autori úlohe, ktorú vo výskume dejín štátu a práva zohrali práce K. Marxa, B. Engelsa, V.I. Lenina, programové dokumenty KSSZ a taktiež výsledky najväčších a najdôležitejších vedeckých diskusií k základným otázkam historicko-právnej vedy. Autori monografie sa snažili poukázať na to, ako sovietski právni historici rozvíjali historicko-právnu vedu v principiálnom boji s rôznymi antimarxistickými, revizionistickými, anti-sovietskymi falzifikáciami v dejinách sovietskeho štátu a práva. Autori ale zdôrazňujú, že v súčasnej historicko-právnej literatúre nie sú doteraz špeciálne monografie obsahujúce všestrannú kritiku koncepcii súčasných ideologických zbraní antikomunizmu v oblasti vedy o štáte a práve.

Kolektív, podieľajúci sa na monografii musel ohraničiť svoju prácu v pomerne malom rozsahu pri vývoji historicko-právnej vedy v zväzových republikách. Základná pozornosť autorov sa sústredila na najväčšie individuálne a kolektívne práce vedcov zväzových republík, ktoré zahŕňovali aktuálne a diskutabilné problémy. K nim patria napr. sporné problémy vzniku štátnosti a práva u rôznych národov ZSSR, triedna podstata a špecifiká štátneho zriadenia a právnych systémov radu republík a taktiež zvláštnosti vzniku a vývoja národnostného štátneho zriadenia v ZSSR a zákonodarstva jednotlivých zväzových republík.

Najdôležitejším a najobťažnejším momentom pre spracovávanie monografie bolo rozhraničenie periodizácie dejín vývoja sovietskej historickoprávnej vedy. Hlavné smery výskumu boli rozdelené do troch kategórií:

1. výskum v oblasti dejín štátu a práva ZSSR dosovietskeho obdobia,
2. výskum dejín sovietskeho štátu a práva,
3. výskum v oblasti všeobecných dejín štátu a práva.

Každá táto sféra výskumu bola ešte rozdelená do troch období, a to: obdobie rokov 1917 až 1936, kedy sovietska historickoprávna veda urobila prvé kroky ako samostatné odvetvie právnej vedy v zložitých podmienkach prechodného obdobia od kapitalizmu k socializmu, v situácii ostrého ideologického boja s antileninskými koncepciami v historiografii; obdobie rokov 1937 až koniec päťdesiatych rokov, kedy s položením základov socializmu v ZSSR a uvedením do života Ústavy ZSSR z roku 1936 sa začalo postupné prerastanie štátu diktatúry proletariátu vo všeludový socialistický štát a proletárskej demokracie vo všeludovú. V týchto rokoch sa definitívne formuje historicko-právna veda v samostatné odvetvia právnej vedy a špeciálnu vyučovaciu disciplínu; tretie obdobie, 60. a 70. roky je obdobie najväčšieho rozvoja

vedeckého myslenia vo všetkých odvetviach spoločenských vied a taktiež v historickoprávnej vede.

Autori monografie rozdelili systematicky časti práce a jej kapitoly do jednotlivých paragrafov obsahujúcich: a) úvod, podávajúci stav vedeckého výskumu, osobitosti vývoja výskumu v rámci stanoveného obdobia, b) základné všeobecnometodologické problémy, stojace v centre pozornosti bádateľov v stanovenom období, c) hodnotenie prameňov vedeckého výskumu, d) sporné otázky a vedecké diskusie v oblasti dejín štátu a práva rôznych spoločenskoekonomických formácií.

V každej z kapitol práce snažili sa autori zároveň so všeobecnými problémami dejín štátu a práva, špeciálne rozhraničiť problémy dejín práva, jeho samostatných odvetví a taktiež dôležité problémy dejín štátnosti a práva národov ZSSR v období od Októbra a dejiny sovietskeho štátneho zriadenia. V knihe sa venuje veľká pozornosť charakteristike prvých organizačno-vedeckých centier marxistického výskumu v oblasti dejín Októbrovej revolúcie, sovietskeho štátu a zákonodarstva a pre prípravu kvalifikovaných kádrov historikov - marxistov a taktiež právnikov. Kniha obsahuje ocenenie práce v oblasti dejín štátu a práva historikov i právnych vedcov ako M.N. Pokrovského, S.A. Piontkovského, P.I. Stučku, N.V. Krylenka, E.B. Pašukanisa, I.P. Trajnina, S.V. Juškova a iných.

Monografia je cenným prínosom pre právnych historikov, pretože umožňuje orientovať sa v sovietskej právnohistorickej literatúre, týkajúcej sa najrôznejších časových období (napr. rímsky štát a právo, právo a štát starého Grécka, otrokársky štát a právo, feudálny štát a právo v čase rozdrobenosti a absolutizmu, buržoázny štát a právo v období predmonopolistického kapitalizmu a v období monopolistického kapitalizmu, dejiny štátu a práva socialistických krajín, a taktiež nových štátov Ázie, Afriky, Latinskej Ameriky).

Práve v týchto súvislostiach je pre zahraničného čitateľa mimoriadne zaujímavý oddiel III. (str. 241-352), v ktorom sú umiestnené kapitoly VII-IX zahrňujúce sovietske spracovanie otázok všeobecných dejín štátu a práva. V prvej z týchto kapitol upúta našu pozornosť najmä vyličenie boja za marxistickú ideológiu na tomto úseku (str. 247-255), v druhej expozícia otázky p r e d m e t u t e j t o v e d y (str. 278-282), v tretej rozbor situácie prednášok a najnovších učebných pomôcek z tohoto odboru (str. 318-322). Po niekoľkých pokusoch o zmeny (napr. právne dejiny "zahraničných krajín"), ustálilo sa od roku 1967 oficiálne pomenovanie tejto učebnej disciplíny na znenie "Všeobecné dejiny štátu a práva" (str. 318), ako to v podstate bolo stále bežne používané. Spadajú sem i dejiny právnej vedy, ktoré sú tiež výslovne uvedené aspoň na obálke knihy (ale nie na titulnom liste).

Ako je vidno, obsah tejto kolektívnej práce ide k samým koreňom existencie, zmyslu a ďalšieho rozvíjania všeobecných dejín štátu a práva. Úspešne sú tu vyložené - a to zásadne vždy so stanoviskom autorského kolektívu - rôzne názory na problémy, ktoré sa v priebehu predchádzajúcich desaťročí stali objektom vedeckej diskusie (sem patrí napr. otázka historického významu dokumentu Magna charta libertatum 1215 - viď na str. 294, 330). Medzi základné problémy, ktoré zatiaľ zostali bokom, uveďme používanie porovnávajúcej metódy v bádání o všeobecných dejinách štátu a práva\*) a v tesnej náväznosti na to i otázka syntetických pohľadov, poznatkov a záverov vo výkladoch o užších a širších skupinách krajín tej istej spoločenskej formácie.

Kniha "Sovietska historicko-právna veda" je prvým, a to veľmi zdarlým pokusom podať analýzu "základných etáp vzniku a rozvoja sovietskej historickoprávnej vedy ako samostatného úseku poznania a učebnej disciplíny" (str. 6). Obsahuje hlbokú, kritickú a podrobnú prehliadku doterajšej právnohistorickej produkcie v ZSSR s bohatými bibliografickými údajmi, inak ťažko získateľnými. Je potrebné zdôrazniť i to, že sa autoriský kolektív mohol oprieť (viď predhovor str. 3) o celý rad výrokov významných sovietskych činiteľov a orgánov vyzdvihujúcich vedeckú, politickú, výchovnú a všeobecne kultúrnu závažnosť štúdia dejín štátu a práva. Právnohistorické bádanie v socialistických krajinách dostáva v tejto výbornej monografii vydatnú podporu, posilu a pomoc.

Katarína Zavačková - Václav Vaněček

\*) Zrov. k tomu J. G i l i s s e n , Historia porównawcza prawa a nauki historyczne i nauki prawne, Czasopismo prawno-historyczne, XXVII-2, Warszawa, PAN, 1975, str. 25-40.